

Habilitační práce

JUDr. Bohuslav Petr, Ph.D.

Nabývání vlastnictví originárním způsobem

POSUDEK OPONENTA

Leden 2012

JUDr. Ludvík David, CSc.

**Masarykova univerzita
Fakulta právnická
Habilitační obor občanské právo**

Uchazeč JUDr. Bohuslav Petr, Ph.D.
Pracoviště Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze,
Krajský soud v Českých Budějovicích
Habilitační práce Nabývání vlastnictví originálním způsobem

Oponent JUDr. Ludvík David, CSc.
Pracoviště Nejvyšší soud České republiky

I.

Aktuálnost zpracovaného tématu

V případě práce, kterou předložil výše jmenovaný kolega k habilitaci, lze určitě poukázat na zvýšenou aktuálnost a rostoucí význam tématu, které je předmětem jejího zpracování. V současné době probíhá, a to v poslední fázi, legislativní proces schvalování osnovy nového občanského zákoníku. Uspěje-li tento proces, pak bude vydán kodex, jehož obsah znamená – po stránce koncepční – zásadní změnu právní úpravy soukromoprávních vztahů po stránce kvalitativní. Přidány jsou nové právní instituty, ale také stávající právní instituty nabývají nového obsahu. Tento obsah je diktován již obecnými ustanoveními, jež umožňují interpretovat příslušné instituty novým, méně autoritativním a více liberálním způsobem.

Habilitační práce je z tohoto pohledu aktuální z hlediska pojetí vlastnického práva, jednotlivých způsobů nabývání vlastnictví originální cestou a konkrétně pak zejména institut vydržení a otázka nabytí vlastnictví od nevlastníka mohou být interpretovány nově. Tuto možnost autor respektuje a nechává nás tak nezřídka i bezprostředně nahlédnout do nové právní úpravy. Vychází přitom ze solidních základů historických a uvážlivé kritiky problematického mezidobí právní úpravy, jež se datuje již počátkem roku 1950 a skončilo fakticky až dnem 1. 1. 1992, kdy nabyla účinnost velká novela občanského zákoníku č. 509/1991 Sb.

II. Struktura práce a zvolená metoda

Autor při svém výkladu jednotlivých právních institutů volí pořadí, které je takřka vždy jednotné a důsledné. Začíná popisem historických kořenů daného institutu v římském právu. Pokračuje Obecným zákoníkem občanským z roku 1811 a v některých případech je tu reflektován i německý BGB z přelomu 19. a 20. století. Následuje analýza právní úpravy a jejích dopadů z hlediska tzv. středního občanského zákoníku č. 141/1950 Sb. Pokračuje se prezentací právní úpravy občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. ve znění platném od samého počátku, kdy byla tato právní úprava po dobu takřka 20 let stabilizována. Autor neopomíná zastavit se u změn, které byly do právní úpravy zejména vydržením vloženy od 1. 4. 1982 zákonem č. 131/1982 Sb. Autorův výklad pak graduje popisem právního stavu, jenž nastal od 1. 1. 1992 po uzákonění zásadních změn civilistického kodexu tzv. velkou novelou č. 509/1991 Sb. Pokud je to obsahově vhodné, interpretace, resp. deskripce toho kterého institutu, končí informací o zamýšleném textu nového soukromoprávního kodexu – tento text je nezřídka zvýrazněn a občas i komentován.

Zvolena je tedy metoda historického a interně komparativního výkladu. Text práce staví na chronologii úpravy jednotlivých institutů a popisuje se též vývoj názorů na ně v odlišných právních systémech a společenských podmínkách.

Podkladem pro úspěšné použití této metody byl pečlivý sběr faktů a relevantní historické a ještě více recentní judikatury. Analýza takto vytvořeného obsahu je výstižná, vybíráno je to, co je podstatné, a generalizace včetně dílčích závěrů jsou uvážlivé.

Nutno tu poznamenat, že znění práce se z pohledu zdrojů zakládá takřka výhradně na českých a československých pramenech i judikatuře. Pokud autor používá nebo cituje o. z. o., pak bych si troufl jej též řadit mezi tuzemské prameny. Jen občas je reflektován obsah BGB. Autor tedy vymezil v tomto ohledu rozsah své práce poměrně úzce, nicméně neopomněl historické římskoprávní zdroje, a jeho výklad proto cíleně a přímočaře vede k jasným závěrům bez zbytečných odboček či exkursů.

III. Obsah práce

Popis jednotlivých částí

Práce je členěna do dvou základních částí, z nichž první tvoří Obecné otázky vlastnického práva a druhá je nazvána Originární způsoby nabývání vlastnického práva.

První část je rozdělena na dvě kapitoly – Vlastnické právo a problematika jeho pojetí a Rozlišení způsobů nabývání vlastnictví.

Druhá část je rozdělena na celkem čtyři kapitoly, z nichž první tvoří těžiště práce a pojednává o jednotlivých institutech nabývání vlastnictví na podkladě různých skutečností zákonem stanovených (nález, přírůstek, vytvoření nové věci atd.). Druhá kapitola se věnuje nabytí vlastnictví na základě rozhodnutí státního orgánu a zabývá se především soudním rozhodnutím o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví. Následuje tu dražba,

rozhodnutí soudu o propadnutí věci či majetku v trestním řízení a přechod majetkových práv jako důsledek činnosti správních orgánů. Poslední dvě kapitoly druhé části pak pojednávají o nabývání vlastnického práva *ex lege* a konečně o nabývání vlastnického práva od nevlastníka.

Je zcela jasné, že v autorově výkladu má prioritu druhá část a v jejím rámci zejména institut vydržení. V těchto pasážích je text nejpodrobnější a nejpřesvědčivější. Trochu stranou co do detailů tak zůstala problematika nabytí vlastnictví na základě nejrůznějších úředních rozhodnutí, jež spíše slouží tomu, aby bylo téma vyčerpáno ve své úplnosti.

K detailům textu

1. Tématickým východiskem dalšího výkladu o vlastnickém právu je korektní definice institutu na str. 9, akcentující jednotlivá vlastnická oprávnění. Ostatně této definici předchází na téže straně výčet vlastnických oprávnění od a) až po f), který zahrnuje jednotlivá práva od držby, užívání a požívání věci, přes nakládání s ní až po právo věc zničit a opustit. Možná se to jeví metodologicky nepřesné či nadbytečné, ale připadá v úvahu výčet doplnit o oprávnění věc zpracovat a vlastně ji i vytvořit (stavba).

2. Kapitola I. začíná co do zohlednění nabývacích skutečností přivlastněním na základě zákonného zmocnění. Autor se krátce zmiňuje o okupaci, ale pak velmi rychle a s následnou velikou podrobností přechází k výkonu práva myslivosti podle jednotlivých zákonů, zejména podle aktuálního zákona č. 449/2001 Sb. Respektuji autorskou licenci zabývat se takto dopodrobna jednotlivými aspekty honebního práva. Jen se domnívám, že nabývání vlastnictví (např. lovem zvěře) se tu dá shrnout v intencích příslušné zákonné úpravy jako nabývání ze zákona, přičemž přivlastnění tu působí spíše jako autorovo vyjádření podstaty téže věci.

3. V pasáži o platné právní úpravě nálezů, která je jinak zajímavá a nápaditá (archeologický nález, poklad), nepůsobí organicky zařazení tzv. renunciačního prohlášení. I když respektuji autorovu snahu po úplnosti výkladu, jde o právní institut užívaný v souvislosti s emigrací v totalitním systému; je sice restitučním důvodem, ale v současnosti je již obsoletní.

4. Sub 2.3. se práce zde poprvé vyjadřuje k osnově nového kodexu, a sice v souvislosti s právní úpravou nálezů (str. 37, 38). Trochu bych zazlíval autorovi, že nezřídka spíše informuje o obsahu nové právní úpravy, než by k ní říkal něco více a připojil vlastní názor. Třeba ovšem spravedlivě připustit, že tento autorův přístup není pravidlem. Tak třeba při popisu právní úpravy, která by měla platit pro vydržení, je jeho text rozsáhlejší a kritičtější (str. 136 – 138). Nebo například pojednání o zamýšlené právní úpravě stavby, umístěné od str. 52, se věnuje náležitě návratu k zásadě *superficies solo cedit*. Zde však jsem v určitých rozpacích, co se týče opatrně vyjádřené autorovy skepse či možná konstatování praktičnosti setrvat u úpravy dosavadní. Rozumím však, proč autor tento názor zastává (výrazné problémy, které budou spojeny s intertemporalitou).

5. Velmi oceňuji výklad o dobré víře jako předpokladu vydržení (str. 77 – 80). Souhlasím s individuálně citlivým přístupem k předpokladu dobré víry včetně situací při uzavření kupní smlouvy o převodu nemovitosti. Souhlasím též s tolerancí právního omylu jako skutečnosti, která nemusí znamenat přerušeni oprávněné držby (str. 86, 87).

6. Na straně 103 a násl. se autor věnuje vydržení v souvislosti s tzv. duplicitním vlastnictvím, tedy duplicitním zápisem vlastnictví do katastru nemovitostí. Je kritický k okolnostem vzniku duplicity a předpokládá v podstatě dvě zásady, a to prioritu prvně zapsaného práva, a speciálně pak prioritu restituenta. I zde lze přitakat takto postaveným zásadám, i když je rozhodovací praxe, jak je autoru určitě známo, ještě pestřejší. V rozsáhlých statích o vydržení není opomenuta ani kontroverzní alternativa vydržení obecního majetku státem (str. 129 – 132). Oponent tu přiznává, že není snadné se orientovat v judikatuře. Nicméně se domnívá, a to je podstatou problému, že stát i po 1. 1. 1992 může věc vydržet, a to i proti obci jako kandidátu nabytí vlastnictví podle zákona č. 172/1991 Sb.

7. Trochu na rozpacích jsem při pohledu na pasáž nazvanou Vydržení, restituce a osobní užívání pozemku, jak je popsána na str. 138 a pokračuje až po str. 143. Myslím, že jde o spíše letmý výčet restitučních zákonů než hlubší pojednání o problematice. O specialitě restitučních zákonů nelze pochybovat a případné kontrénní vydržení tu má spíše hypotetický charakter.

8. Od str. 150 následuje více než třicetistránková kapitola II. o nabývání vlastnického práva na základě rozhodnutí státního orgánu. Oceňuji zde, jak se autor vypořádal se všemi vypočtenými nabývacími tituly, aniž by zůstal dlužen vědecké korektnosti. Je samozřejmé, že by tu práce mohla být rozsáhlejší, ale považuji za autorskou licenci rozlišit těžiště práce a ostatní pasáže.

9. Velmi přesně je pojednáno v kapitole IV. o nabývání vlastnického práva od nevlastníka. Geneze obratu v názorech na nabytí od nevlastníka v dobré víře a ochraně třetích osob není opomenuta a z dalšího vývoje názorů vybral autor to podstatné. Stejně jako on bych rozumně favorizoval dobrou víru a ochranu třetích osob, aniž se lze vyhnout posouzení věci podle konkrétních okolností případu. Problematika je velmi náročná, mohla by být namísto provedené komprimace předmětem dlouhého pojednání, a nemyslím, že role Nejvyššího soudu ve vývoji judikatury je tu pozitivní – přizpůsoboval se možným změnám spíše neochotně.

IV.

Jazyková a grafická úroveň zpracování

Zmiňuje-li se oponent o tomto aspektu práce, pak jen proto, že to považuje za seriózní v rámci úplnosti posudku. Naznačená úroveň zpracování je vysoká, nezapře se zkušený autor, všechny náležitosti jsou užity zcela *lege artis*, snad jen závěr práce je příliš skromný a nesouhlasím tak zcela s tím, že „starobylost institutů nám pak nedává příliš prostoru k formulaci nových či dokonce převratných závěrů“. Prostor tu je, autor ho průběžně využívá, ale to bych již zabíhal do jiných částí hodnocení.

V.

Výsledky práce

Jednotlivé kapitoly většinou ústí ve zcela konkrétní závěry. V nich se projevuje solidní individuální vědecký přínos hodnocené práce. Ač jsem se o jednotlivých problematikách již

zmínil, výrazný přínos vidím zejména v závěrech o dobré víře při vydržení, o řešení otázky duplicity zápisu v katastru nemovitostí a též o favorizaci dobré víry a ochrany třetí osoby při nabytí věci, zejména nemovitosti, od nevlastníka.

VI. Závěrečné hodnocení

Autorem použita metoda práce, vedoucí od úvodní informace o institutu k postupnému zobecnění cestou indukce, která je v textu důsledně opakována, by mohla svádět ke zjednodušujícímu pohledu. Konkrétně k pohledu o příliš přímočarém přístupu k problematice na úkor vědeckosti. Autorská kreace však neztrácí punc vědeckosti, je-li její předností srozumitelnost. Textu nechybí myšlenková hloubka ani detail. Zjevná informativní hodnota čtivého textu je pozitivem. Jde o pozoruhodnou symbiózu teoretického pojednání o relevantních právních institutech spojených s vlastnictvím a závěrů aktuální judikatury o shodné problematice.

VII. Otázky k obhajobě

Oponent předpokládá, že průběh oponentury se nevyhne otázce nabytí vlastnictví od nevlastníka včetně významu dobré víry a ochrany třetích osob provázejících nabývací právní úkon. Jestliže při obhajobě práce vznikne prostor, zajímal by ho podrobnější názor habilitanta na problematiku konkurence obecních restitucí a státního vlastnictví, přesněji řečeno zda může stát svým vydržením bránit přechodu majetku státu na obce.

VIII. Závěry

Oponent uzavírá, že práce *splňuje* požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru občanské právo a doporučuje připustit práci k ústní obhajobě.

V Brně dne 25. ledna 2012

JUDr. Ludvík D a v i d, CSc.

